

**ПРИВРЕДНОПРАВНИ ОКВИР И
ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ДРЖАВА
ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ**

**THE LEGAL FRAMEWORK AND THE
ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE
SOUTHEAST EUROPEAN COUNTRIES**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
University Business Academy in Novi Sad
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 14. новембар 2019.

Зборник радова са Међународног научног скупа
„Привредноправни оквир и економски развој држава
Југоисточне Европе“ одржаног 14. новембра 2019. године у
Новом Саду, у организацији
Правног факултета за привреду и правосуђе
Универзитета Привредна академија у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић, редовни професор
Др Ненад Аврамовић, редовни професор
Др Милош Марковић, редовни професор
Др Радица Шиповац, редовни професор
Др Дарко Голић, ванредни професор
Др Предраг Мирковић, ванредни професор
Др Маријана Младенов, доцент
Др Јоко Драгојловић, доцент
Др Ненад Бингулац, доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Штампарија ФЕЉТОН, Нови Сад

Тираж:

250

ИСБН 978-86-6019-099-6

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ - МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА ЂУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

АКАДЕМИК ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

AKADEMIK DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски
Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски
Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЋО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и
председник међународног удружења методолога друштвених
наука у Београду | Република Србије

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и
Херцеговина

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан
Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу
Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна
Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law
and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и
правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду |
Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Шеф опште и теоријске катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Саветница декана на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ, доцент - председник Организационог одбора

ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ, доцент

ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ, ванредни професор

ДР САЊА ШКОРИЋ, доцент

ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ, доцент

ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ, доцент

ДР МАРКО СТАНКОВИЋ, доцент

ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ, доцент

МСР. ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР. ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

МСР. СТЕФАН ДИТРИХ, асистент

МСР. ВЛАДИМИР АВРАМОВИЋ

МСР. ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ, асистент

Секретар:

МСР. ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Др Марко Станковић, доцент

*Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
marko.devetka.batocina@gmail.com*

Др Данијела Деспотовић, доцент

*Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија у Новом Саду*

Др Сања Максимовић, доцент

*Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија у Новом Саду*

ГРАЂАНСКОПРАВНА ТУЖБА И ЕКОЛОШКА ЗАШТИТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И У НЕКИМ ДРЖАВАМА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

Апстракт:

Потреба за заштитом животне средине је све више присутна у свим сферама друштва. Доносе се закони којима се уређује заштита животне средине, усвајају разни међународни споразуми и конвенције, а све у светлу одрживог развоја. У раду ће се говорити о грађанскоправној заштити животне средине и могућности подношења тужбе у парничном поступку. У чл. 156. ЗОО Републике Србије је нормирано право да се спречи и уклони било какав извор опасности од кога прети знатнија штета. Међутим, иако је споран сам тужбени захтев, активна легитимација странака, као и само доказивање основаности тужбеног захтева, постоје тенденције да се законом нормира посебни парнични поступак ради заштите колективних права у погледу заштите животне средине. Такође ће се, нормативним и компаративним методом приказати и актуелна решења у погледу грађанскоправне заштите животне средине у земљама југоисточне Европе.

Кључне речи: *еколошка тужба, заштита животне средине, накнада штете, упоредно право*

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Одрживи развој је питање које се поставило пред Конференцијом Уједињених нација још на првој седници о климатским променама одржаној у Рију 1992. године,¹ а у најновијем извештају Европске агенције за заштиту животне средине истакнуто је да климатске промене подстакнуте људским фактором озбиљно угрожавају нашу будућност у неколико сегмената где спадају: загађење ваздуха, воде, земљишта, шума, животињских врста, здравља људи, исправности хране, итд.² Правно средство које закон установљава јесте захтев за отклањање опасности од штете. Опасност се отклања уклањањем извора опасности. Обим опасности које закон пружа заштиту интрепретира се у закону широко. Закон не говори само о опасности већ и о узнемиравању дакле о неугодностима које се не квалификују увек и као штета. Најчешће се имисије сврставају управо под такве врсте неугодности. Имисија обично значи узнемиравање.³ Сви ови видови имисија као и извора опасности од штете су присутни у све већем обиму, а имамо их на сваком кораку, станари у зградама за колективно становање, суседи на обрадивом земљишту, на државном земљишту, шумама, рекама, планинама. У градовима са све већим развојем технологија, приликом отварања разних фабрика, постројења, радионица које имају дозволу за обављање делатности.

Поставља се питање до које границе је појединац дужан да трпи такав вид експлоатације? Ко ће одговарати за штету од имисија ако оне прелазе дозвољене мере? „Под штетом која прелази нормалне границе и за коју одговара штетник који врши општекорисну дозвољену делатност која је извор настајања те штете подразумевају се такве штетне последице (узнемиравање или губитак имовине) који прелазе оквири уобичајене и толерантне у савременој урбаној средини са свим штетним имисијама које је појединац дужан прихватити ако живи у таквој средини⁴. Ту се приликом оцењивања обима штете гледа какву корист има оштећени приликом вршења те делатности.

Специфичност представља ко све може поднети тужбу за уклањање опасности од штете и извора опасности? Лица која су

1 Станковић, М., et al. (2017). Имплементација и примена Париског споразума у националним законодавствима чланица Европске уније и у Републици Србији, Београд, *Ecologica* vol.24 No86, стр.271

2 Љуштина, А., (2016). Климатске промене и природне катастрофе у контексту система обезбеђења објеката, Београд, *Ecologica*, вол 23, но. 83, стр. 439

3 Перовић, С., (1995). Коментар Закона о облигационим односима, Београд, књига 1, Савремена администрација, стр. 352-353

4 Перовић, С., нав.дело, стр.353

овлашћена на тражење заштите од штете су сва она лица којима прети опасност, без обзира да ли су власници односно други носиоци стварног права на земљишту на чије подручје та сметња утиче или то нису⁵. Закон такође нормира да је то и појединац који трпи знатнију штету или неодређен број људи који такођетрпи знатнију штету. Зато што је законом установљена грађанскоправна заштита права на заштиту човекове средине. Тако да сва заинтересована лица могу поднети тужбу ради уклањања опасности од штете или извора опасности. Немају право на подношење тужбе за накнаду штете услед загађености ваздуха она лица која су у индустријским зонама подигла своје производне погоне, где већ постоје производни погони других привредних субјеката јер су они претходно упознати са постојањем тих погона и њиховом делатношћу која је одобрена од стране надлежних органа. Али да би имали право на накнаду штете услед загађености ваздуха изнад оне дозвољене границе која је прописана за ту делатност тог производног погона, члан 156 Закона о облигационим односима каже у трећем ставу да се ако штета настане у обављању општекорисне делатности за коју је добијена дозвола надлежног органа, може захтевати само накнада штете која прелази нормалне границе. Не сме бити штете по здравље људи и њоме се не сме нарушавати равнотежа у природи.

МАТЕРИЈАЛНОПРАВНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА

У Закону о облигационим односима донетом 1978.године је нормирана одредба о захтеву за уклањање опасности штете у члану 156 која гласи “ Свако може захтевати од другог да уклони извор опасности од кога прети знатнија штета њему или одређеном броју особа, а и суздржати се од делатности од које произилази узнемиравање или опасност штете ако се настанак узнемиравања или штете не може спречити одговарајућим мерама. У другом ставу је нормирано да ће суд на захтев заинтересоване особе наредити да се предузму одговарајуће мере за спречавање настанка штете или узнемиравања или да се уклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности, ако овај сам то не учини. У следећем ставу ако штета настане у обављању општекорисне делатности за коју је добијена дозвола надлежног органа може се захтевати само накнада која прелази нормалне границе. Али и у том случају се може захтевати предузимање друштвено оправданих мера за спречавање наступања штете или за њено смањење.”⁶

⁵ Ibid.

⁶ Закон о облигационим односима (“Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89

Законодавац је предвидео и у овом члану дао могућност појединцу да путем захтева за отклањање извора опасности штете која прети и угрожава животну средину дође до њене заштите. “Међутим данас све бржи развитак технике, машинства, индустрије и сличног ствара све већи број оних извора опасности од штета који не прете толико човековим стварним правима већ њему лично или средини у којој стварно живи а који имају значење континуираних и латентних штета које постепено и скривено али ипак неминовно уништавају човека и његову средину у којој живи као што је велика бука, загађивање ваздуха и воде, пуштање фабричких отровних плинова и материја и слично које штете још изричито нису предвиђене законом, иако су свима добро познате и које су свакодневни предмет дебатирања заштите животне средине.”⁷

О ГРАЂАНСКОПРАВНОЈ ТУЖБИ ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (ЕКОЛОШКА ТУЖБА)

Actio popularis представља народну тужбу, термин којим се означавало право на правну заштиту правних субјеката који немају непосредан правни интерес да подигну тужбу ради заштите грађанских субјективних права. Кад постоји јавни интерес да се заштите нека субјективна права законодавац овлашћује одређене органе да подизањем тужбе у парничном поступку штите субјективна грађанска права против воље непосредних субјеката конкретног грађанскоправног односа.⁸

Да би се остварила заштита из члана 156 ЗОО према претпоставкама које се морају испунити у материјалноправном смислу разликују се три врсте тужби:⁹

1. Тужба за уклањање извора опасности, односно за престанак делатности
2. Тужба за предузимање одговарајућих мера које треба да спрече настанак штете или узнемиравања (без уклањања извора опасности или престанка делатности) и
3. Тужба за накнаду штете

- одлука УСЈ и 57/89, “Сл. лист СРЈ”, бр. 31/93 и “Сл.лист СЦГ”, бр. 1/2003 - Уставна повеља) - у даљем тексту ЗОО

7 Визнер, Б., (1978) Коментар Закона о обвезним (облигационим) односима, Загреб, Ријечка тискара, стр.662

8 Станковић, Г., (2018) Лексикон грађанског процесног права, Београд, Службени гласник, стр. 13

9 Нинковић, М., (2004) Заштита животне средине и еколошке парнице у САД, Београд, Досије, стр. 126

Активно легитимисано је оно лице које има правни интерес за покретање парничног поступка. У оваквим поступцима смо већ напоменули да сва заинтересована лица, не само она која су у својини непокретности која се граничи са пасивно легитимисаним лицем већ и сва остала која на непосредан начин трпе последице од опасности од штете могу поднети тужбу за отклањање опасности од штете и самог извора штете. Појединац који у знатнијој мери трпи штету или неодређен број људи који такође у знатнијој мери трпе штету. Тужбу за накнаду штете која прелази одређену границу од субјеката који имају дозволу за обављање општекорисне делатности могу захтевати тужбом само у оној мери која прелази нормалне границе. И у том случају може се захвати предузимање друштвено оправданих мера за спречавање наступања штете или за њено смањење.¹⁰ Такође, појединац може у име више заинтересованих лица поднети народну тужбу којом ће указати да та штета коју трпе више лица може бити велика, па тако суд може сагледати да штета једног појединца која може бити мала сама по себи као одвојена штета у тужби са више заинтересованих лица представља озбиљан проблем. Према Цигоју већ код подношења тужбе, право се признаје само оном лицу које се налази у истом положају као остали, тј. лицу које је и само изложено угрожавању.¹¹

Тужба у савременом праву би била кондемпнаторног карактера са захтевом да се уклони извор опасности или опасност штете. По неком следу, тужилац би у реферату тужбе образложио због чега сматра да постоји опасност штете или који је извор опасности, поткрепио чињеницама и доказима, затим би у петитуму навео да суд наложи са престанком узнемиравања или отклањањем опасности од штете или извора саме штете. Сам петитум би гласио: УСВАЈА СЕ тужбени захтев тужиоца и НАЛАЖЕ СЕ туженом да отклони опасност штете....или НАЛАЖЕ СЕ туженом да уклони извор опасности .

Како је у другом ставу члана 156 Закона о облигационим односима нормирано да суд на захтев заинтересованог лица може наредити да се предузму одговарајуће мере за спречавање настанка штете или узнемиравања или да се отклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности ако то овај сам не учини, тако се може у трећем ставу петитума наложити ПРИВРЕМЕНА МЕРА да суд по хитном поступку одлучи о тренутном обустављању даљих емисија и имисија које тужени производи својом активношћу до правноснажног

10 Члан 156 став 3 и став 4 ЗОО

11 Ракић Водинелић, В., (1989) Еколошка тужба, Београд, Правни живот 4-/89, вол 39, стр.874

окончања поступка, а све у циљу спречавања даље ненадокнадиве штете која би настала ако би активност туженог била несметана.

Овај след је прихватљив, јер ако би суд без усвајања привремене мере наставио са поступком, који би трајао одређено време, активност туженог би произвела још имисија и тиме би настала још већа штета по тужиоца. Потребно би било да се утврди постојање имисија, затим кроз доказни поступак, одређеним доказним радњама утврдило постојање извора опасности, па онда доношење пресуде којом би се наложило прекидање или уклањања или смањивање имисија на дозвољену меру. Овим поступком обезбеђује се сигурна заштита у смислу императивних прописа који гарантују извршење кондемпнаторне пресуде која би се донела у поступку по овој тужби. Тако би пружање заштите имало крајњи циљ а то је или отклањање опасности од штете или извора штете или са престанком узнемиравања, који би се или уклонили или смањили на подношљиву меру.

УПОРЕДНОПРАВНИ ПРИКАЗ МАТЕРИЈАЛНОПРАВНИХ ПРЕТПОСТАВКИ У НЕКИМ ДРЖАВАМА ЈУЖНЕ ЕВРОПЕ

У законодавству Републике Хрватске у Закону о облигационим односима¹² је нормиран материјалноправни захтев за отклањање опасности штете у члану 1047. “Сватко може захтијевати од другог да уклони извор опасности од којег пријети знатнија штета њему или другоме, као и да се суздржи од дјелатности од које произилази узнемиравање или опасност штете, ако се узнемиравање или штета не могу спријечити одговарајућим мјерама. Суд ће на захтјев заинтересиране особе наредити да се подузму одговарајуће мере за спрјечавање настанка штете или узнемиравања или да се уклони извор опасности на трошак посједника извора опасности ако овај сам то не учини. Ако штета настане у обављању општекорисне дјелатности за коју је добивено одобрење надлежног тијела може се захтијевати само накнада штете која прелази уобичајене границе (прекомјерна штета). Али се и у том случају може захтијевати подузимање друштвено оправданих мјера да се спријечи наступање штете или да се она смањи.”

У законодавству Републике Црне Горе у Закону о облигационим односима¹³ је у нормиран материјалноправни захтев за отклањање

12 Закон о обвезним односима Републике Хрватске НН 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, члан 1047

13 Закон о облигационим односима “Сл.лист ЦГ”, бр. 47/2008, 4/2011 - др.

штете у члану 150 “ Свако може да захтијева од другог да уклони извор опасности од кога пријети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, као и да се уздржи од дјелатности од које произилази узнемиравање или опасност штете, ако се настанак узнемиравања или штете не може спријечити одговарајућим мјерама. Суд ће на захтјев заинтересованог лица наредити да се предузму одговарајуће мјере за спрјечавање настанка штете или узнемиравања или да се отклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности ако овај то сам не учини. Ако штета настане у обављању општекорисне дјелатности за коју је добијена дозвола надлежног органа, може се захтијевати само накнада шете која прелази нормалне границе. У случају из става 3 овог члана може се захтијевати и предузимање друштвено оправданих мјера за спрјечавање наступања штете или за њено смањење.”

У законодавству Републике Северне Македоније је у Закону о облигационим односима¹⁴ номиран материјалноправни захтев за отклањање штете у члану 143 “ Свако може да захтева од другог да уклони извор опасности од кога прети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, као и да се уздржи од делатности од које произилази узнемиравање или опасност штете, ако се настанак узнемиравања или штете не може спречити одговарајућим мерама. Суд ће на захтев заинтересованог лица наредити да се предузму одговарајуће мере за спречавање настанка штете или узнемиравања или да се отклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности ако овај то сам не учини. Ако штета настане у обављању општекорисне делатности за коју је добијена дозвола надлежног органа, може се захтевати само накнада шете која прелази нормалне границе. У случају из става 3 овог члана може се захтевати и предузимање друштвено оправданих мера за спречавање наступања штете или за њено смањење.

У законодавству Републике Бугарске је штета по животну средину обрађена у Уставу Републике Бугарске у свом другом поглављу где наводи основна права која су загарантована правним поретком. Једно од њих је право на „здрово и повољно окружење које одговара утврђеним стандардима и нормама“. Правни механизам да појединци имају користи од ове уставне одредбе налази се у Закону о заштити животне средине који у члану 170, стр. 1 каже: „Свако ко проузрокује штету неком кривцу због загађења или оштећења околине надокнађује је“. Поступање повређене особе може захтевати

закон и 22/2017, члан 150

14 Закон о облигационим односима Републике Македоније, Сл. весник РМ бр 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09 - члан 143

заустављање повреде и отклањање последица загађења (члан 171). Опсег примене тих норми делује прилично широко у мери у којој се чини да покрива материјалну и нематеријалну штету. Намера законодавца је да остави простора судској пракси да надилази традиционалне категорије кривичног дела, омогућавајући му да прилагоди правну праксу специфичностима и великој вредности оштећеног предмета, тј. околине. Ипак, услов за кривицу као саставни део одговорности за штету по животну средину ризикује да угрози добру намеру законодавца. Успостављање субјективне компоненте незаконитог понашања може се показати изузетно тешким или чак немогућим због специфичности штете по животну средину. У одређеним случајевима жртве таквих повреда нису у могућности утврдити субјекта одговорног за штету. Доказ кривице могао би постати још тежи с обзиром да се негативни ефекти штете по животну средину могу показати већ дуго након што се загађење догоди. Строжи законодавни приступ учиниће предузетнике сензибилнијим за екстерне делатности и имаће одвраћајући ефекат, подстичући их да улажу у еколошке технологије производње. Важност парнице против оштећених је сигурно занемарљива у поређењу са напорима самих компанија да спрече настанак штете по животну средину. На тај начин ће се друштвено жељени резултат постићи ефикасније, а претпостављена законска политика заштите животне средине имати ће трајан ефекат.¹⁵

У Италији када се утврди постојање једног или више загађивача и може се утврдити њихова узрочна веза тада активности које узрокују штету у животној средини могу бити подвргнуте механизму грађанске одговорности, чији је циљ компензација штетних ефеката изазваних природним ресурсима и њиховим еколошким и јавним услугама. Директива 2004/35/СЕ предвиђа да се штета за животну средину надокнађује када штетни утицаји на стање заштите заштићених станишта и врста, на еколошки, хемијски или еколошки потенцијал воде и на ризик по људе здравље повезано са загађењем земљишта које је значајно и мерљиво и узроковано опасним активностима, без потребе да се докаже да је одговорна страна крива или немарна (строга одговорност). За штетне утицаје на статус заштите заштићених станишта и врста, штета по животну средину може се надокнадити било којом активношћу, када је одговорна страна била крива или немарна (одговорност на основу кривичног дела). Италијанско законодавство проширује строгу одговорност на било коју активност

¹⁵ Детаљније о штети и заштити животне средине у бугарском законодавству на https://www.lider-lab.sssup.it/docs/sistemi_paese/Bulgaria_Personal_Injuries.pdf

и одговорност на основу кривице на било који степен штетних утицаја на било које добро околине, под условом да су оне изазване незаконитим активностима. У складу с Директивом 2004/35/СЕ, стоји да се надокнада штете на животној средини може постићи санацијом која се, у случају оштећења на води или заштићеним врстама или природним стаништима, састоји у мерама обнове са циљем обнове оштећених природних ресурса: примарно санирање, комплементарна санација и компензацијско санирање.¹⁶

У Шпанији се примењује ЕУ Директива за заштиту животне средине (The Environmental Liability Directive - ЕЛД) која се бави одговорношћу загађивача за штету животној средини по принципу „загађивач плаћа“. Циљ ЕЛД-а је спречавање и санирање штете по животну средину насталу економским активностима. Поклапајући се са принципима предострожности, спречавања и отклањања штете по животну средину пре свега на извору, ЕЛД је створио правни оквир за идентификацију штете по животну средину коју су изазвале индустрија и производне активности. ЕЛД стога регулише одговорност загађивача одређених активности за штету насталу њиховим активностима на животној средини, што се у шпанском правном режиму одговорности за заштиту животне средине одражава као строга одговорност, али све остале економске активности подлежу еколошкој одговорности у случају непажње или намере. Штете по животну средину су: оштећења заштићених врста и природних станишта, оштећења водених тела и оштећења на земљишту. У свим случајевима штета мора бити значајна, што је неодређени концепт који државе чланице морају да прецизирају. Шпанија је пренела ЕЛД у закон 26/2007, док постоје и други закони који коегзистирају са законом о одговорности за животну средину. У Шпанији до сада надлежна тела управе на нивоу националних и аутономних заједница примењују пре свега систем кажњавања који је успостављен секторским законима, а само се у неколико случајева примењује закон заштите животне средине. У тим случајевима, административна тужба се догодила након што је штета настала. Стога је недовољно искоришћен превентивни фокус режима одговорности за животну средину. Еколошка штета по ЕЛД-у је: 1. Оштећења заштићених врста и природних станишта, што је свако оштећење које има значајне штетне ефекте на достизање или одржавање повољног статуса очувања таквих станишта и врста 2. Штета од воде, која је свака штета која значајно негативно утиче

16 Више о италијанском схватању заштите животне средине на <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2007/teia-wat/liabilitypresentations/ENVIDAMAGEASSESSMENTamaggiore.doc> (приступили дана 19.08.2019. године)

на еколошки, хемијски или квантитативни статус или еколошки потенцијал дотичних вода и стање животне средине и 3. морских вода, у мери у којој се одређени аспекти еколошког стања морског околишта већ не баве Директивом 2000/60/ЕЗ. Штета на земљишту, односно свака контаминација земљишта која ствара значајан ризик од негативног утицаја на здравље људи као резултат директног или индиректног уношења, у, или под земљу, супстанци, препарата, организама или микроорганизама.¹⁷

Једна од конвенција коју можемо користити у овом раду, а донео је Савет Европе у вези депоновања отпада, тешког и отровног отпада, као и вештачки модификованих организама. Савет Европе је донео Конвенцију о грађанској одговорности за штету насталу проузроковањем опасних активности по животну средину.¹⁸ Ова Конвенција има за циљ да осигура адекватну надокнаду штете која је последица активности опасних по животну средину, а предвиђа и средства за спречавање и њено поновно успостављање. У члану 14. ове конвенције је нормиран приступ информацијама које поседују јавне власти. Свако лице на његов захтев и без потребе за доказивањем интереса мора имати приступ информацијама које се односе на животну средину коју држе јавне власти. У члану 6. оператор у вези с опасном активношћу одговоран је за штету насталу том делатношћу услед инцидената у времену или током периода када је вршио контролу над том активношћу.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Као што можемо закључити, законодавац је предвидео могућност подизања грађанскоправне тужбе као вида заштите животне средине. Оставио је могућност да свако заинтересовано лице може захтевати да се отклони опасност од штете или да се престане са узнемиравањем. Међутим имамо много недоумица које нису правно регулисане. Ту већ имамо сукоб са самом одредбом која нормира да свако заинтересовано лице које лично трпи знатнију штету или је то неодређени број људи који трпи знатнију штету. Па онда није дефинисано шта је то знатнија штета. Након доношења пресуде ко све може тражити њено извршење. Дошли смо до сазнања

17 Више о шпанском схватању заштите животне средине: http://www.justiceandenvironment.org/fileadmin/user_upload/Publications/2017/ELD_toolkit_ES_EN.pdf

18 Више о: Council of Europe, Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment, ETS 150, Lugano, 21.VI.1993

да није било ни једне тужбе пред Основним судом у Крагујевцу по овом материјалноправном основу од дана увођења електронског вођења судских предмета. У упоредном приказу решења неких држава видимо да су државе које су настале распадом СФРЈ задржале исту одредбу Закона о облигационим односима из 1978. године. У законодавству Бугарске видимо да су законом о заштити животне средине регулисане одредбе о самом поступку и накнади штете која из ње произилази. У законодавству Италије и Шпаније видимо да се користе Директиве које се имплементирају у домаћа законодавства и која детаљно регулишу све одредбе о заштити животне средине.

Marko Stanković, PhD, Assistant Professor

Faculty of Law for Commerce and Judiciary

University Business Academy in Novi Sad

e-mail: marko.devetka.batocina@gmail.com

Danijela Despotović, PhD, Assistant Professor

Faculty of Law for Commerce and Judiciary

University Business Academy in Novi Sad

Sanja Maksimović, PhD, Assistant Professor

Faculty of Law for Commerce and Judiciary

University Business Academy in Novi Sad

CIVIL LAWSUIT AND ENVIROMENTAL PROTECTION IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND IN SOME COUNTRIES OF SOUTHEASTERN EUROPE

Abstract:

The need for environmental protection is increasingly present in all spheres of society. The laws regulating environmental protection are adopted, they adopt various international agreements and conventions, all in the light of sustainable development. The paper will discuss the civil protection of the environment and the possibilities of filing a lawsuit in civil proceedings. In Art. 156. The ZOO of the Republic of Serbia is the normed right to prevent and remove any source of danger

from which significant damage is threatened. However, although the claim itself is disputed, the active legitimacy of the parties, as well as just proving the merits of the claim, there are tendencies that the law will regulate a special civil procedure in order to protect collective rights in the field of environmental protection. Also, the normative and comparative methodology will also present the current solutions in terms of civil protection of the environment in the countries of South-East Europe.

Keywords: *environmental complaint, environmental protection, compensation of damages, comparative law*

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. Council of Europe, Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment, ETS 150, Lugano, 21.VI.1993
2. Бугарска: https://www.liderlab.sssup.it/docs/sistemi_paese/Bulgaria_Personal_Injuries.pdf
3. Визнер, Б., (1978) Коментар Закона о обвезним (облигационим) односима, Загреб, Ријечка тискара.
4. Закон о облигационим односима («Сл. лист СФРЈ», бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, «Сл. лист СРЈ», бр. 31/93 и «Сл. лист СЦГ», бр. 1/2003 - Уставна повеља)
5. Италија: <https://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/env/documents/2007/teia-wat/liabilitypresentations/ENVIDAMAGEASSESSMENTamaggiore.doc> (приступили дана 19.08.2019.године)
6. Љуштина, А., (2016). Климатске промене и природне катастрофе у контексту система обезбеђења објеката, Београд, Ecologica, вол 23, но. 83.
7. Нинковић, М., (2004) Заштита животне средине и еколошке парнице у САД, Београд, Досије.
8. Перовић, С., (1995). Коментар Закона о облигационим односима, Београд, књига 1, Савремена администрација.
9. Ракић Водинелић, В., (1989) Еколошка тужба, Београд, Правни живот 4-/89, вол 39
10. Станковић, Г., (2018) Лексикон грађанског процесног права, Београд, Службени гласник
11. Станковић, М., et al. (2017). Имплементација и примена Париског споразума у националним законодавствима чланица Европске уније и у Републици Србији, Београд, Ecologica vol.24 No86,
12. Шпанија: https://www.justiceandenvironment.org/fileadmin/user_upload/Publications/2017/ELD_toolkit_ES_EN.pdf

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

347.7:330.34(4-12)(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Привредноправни оквир и економски развој држава Југоисточне Европе" (2019 ; Нови Сад)

Привредноправни оквир и економски развој држава Југоисточне Европе = The legal framework and the economic development of the Southeast European countries : [зборник радова са Међународног научног скупа "Привредноправни оквир и економски развој држава Југоисточне Европе", 14. новембар 2019. године у Новом Саду] / приредио Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2019 (Нови Сад : Фелтон). - 767 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз већину радова.

ISBN 978-86-6019-099-6

а) Привредно право - Економски развој - Југоисточна Европа - Зборници

COBISS.SR-ID 331477767